

Tüketimin Karanlık Tarafı: Kompulsif Satın Almanın Potansiyel Bağlantıları Üzerine Bir İnceleme¹

Ayşe Bican Şen²

Aybeniz Akdeniz Ar³

Özet

Kompulsif satın alma kontrol edilemeyen, yoğun bir alışveriş isteği ile tasvir edilen, kronik olarak tekrarlayan bir dürtüyle ortaya çıkan, harcama ve alışveriş eyleminin bağımlılık haline dönüştüğü, normal olmayan bir tüketim biçimi ve işlevsiz bir tüketici davranışdır. Modern tüketici toplumlarında yaygınlığı giderek artan bu satın alma şekli ekonomik, sosyal, çevresel ve kültürel yapı gibi pek çok faktörle tetiklenmekte ve tüketicinin yaşamında ciddi olumsuz sonuçlar yaratabilmektedir. Kompulsif satın alma davranışı hâlihazırda psikoloji, psikiyatri ve tüketici davranışı çerçevesinde giderek artan bir akademik ilgiyle karşılanmakta ve son zamanlarda literatür kompulsif satın almanın gelişiminde mevcut bazı psikolojik ve psikiyatrik rahatsızlıklar ile olan bağlantısına dikkat çekmektedir. Bu satın alma davranışının temellendirilmesi ve çözümlenmesi noktasında kompulsif satın alma davranışına eşlik eden bu yapıların ele alınması önem arz etmektedir.

Bu çalışmada kompulsif satın alma davranışının tanımı, tarihsel arka planı ve bu davranışa etki eden faktörlere yer verilmiş, literatür çalışması ile kompulsif satın alma davranışına eşlik eden birtakım bozukluk ve rahatsızlıklar detaylı olarak incelenmiştir. Kompulsif satın alma davranışı ile başa çıkma yöntemlerine kısaca değinilen bu çalışma ile kompulsif tüketime eşlik eden mekanizmaların anlaşılması noktasında kompulsif satın almaya ilişkin daha geniş bir analiz yelpazesinin benimsenmesi ve farklı perspektiflerden desteklenmesinin gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

1 Bu bölüm birinci yazarın doktora tezinden üretilmiştir.

2 Dr., bicanayse@gmail.com, ORCID ID: 0000-0003-2674-7893

3 Prof. Dr., Bandırma Onyedü Eylül Üniversitesi, İİBE, aar@bandirma.edu.tr,
ORCID ID: 0000-0001-6935-2918

GİRİŞ

Tüketim olgusu sosyal bilimler çatısı altında özellikle ekonomi, iktisat ve tüketici davranışı gibi çalışma alanlarında varlığını ve önemini tarihin her safhasında korumuştur. Tüketim faaliyetinin vazgeçilmez bir tarafı olan insanoğlu yaşamını idame ettirebilme ve ihtiyaçlarını karşılayabilme adına tüketim eylemini gerçekleştirmektedir. Toplumunu oluşturan her bir bireyin bu eylemleri neticesinde ortaya bir tüketim eğilimi ve toplumda benimsenmiş olan bir tüketim kültürü olgusu karşımıza çıkmaktadır (Özsoy, 2025). Bir toplumun tüketim davranışındaki eğilimler değişen ekonomik, sosyal ve kültürel tüketim koşullarının bir uzantısıdır ve bu durum tüketici davranışı ile satın alma kararlarını belirlemektedir (Perchla-Włosik, 2024).

Tüketici davranışı iktisadi alanda ilk ve ağırlıklı olarak rasyonel karar alma süreci ile fayda maksimizasyonu temelinde dayandırılarak açıklanmaya çalışılmıştır. Ancak ilerleyen süreçte ekonomik kararlar ve özellikle tüketici tercihlerinin duygular, güdü ve tutumlar ya da sosyal çevre ve sembollerden etkilendiği yeni bir düzen içerisinde (Kirchler ve Hoelzl, 2011) satın alınan tüketim mallarının ekonomik ve faydacı değerden çok psikolojik faydalara hizmet etmeye başladığı dikkat çeker olmuştur (Dittmar, 2005). Değişen ve farklılaşan satın alma eğilimi ile küreselleşmenin yarattığı etki, toplumları daha fazla tüketmeye iten bir anlayışa ortam hazırlamış tüketiciler statü, haz arayışı ve maddi değerlerin kutsal olduğu bir kültürü benimsemeye başlamıştır (Bushra ve Bilal, 2014). Bu bağlamda kendini gösteren postmodern tüketim kültürü ile tüketim kavramının sınırları ihtiyaç olgusundan uzaklaşarak rasyonel olmayan, haz odaklı ve simgesel değerleri ön plana çıkaran bir hegemonya ile biçimlenmiştir. Yaşanan bu değişim ve gelişmelerle birlikte söz konusu yeni düzen içerisinde konumlanan postmodern tüketiciler tüketim merkezli bir yaşam tarzı ile doyuma ulaşamayarak, aşırı ve bağımlılık yaratan bir satın alma davranışı portresi çizebilmektedir (Özbolet, 2012). Bu noktada satın alma davranışı üzerinde karşı konulamaz bir satın alma isteği ve kontrol kaybı ile karakterize edilen (McElroy vd., 1994), tüketicinin rasyonel olduğunu varsayan ekonomik teorileri karşısına alan kompulsif satın alma davranışı (DeSarbo ve Edwards, 1996), irrasyonel tüketimin alt boyutu olarak alışveriş odaklı bir davranış biçimi yaratmakta ve tüketimin bir yaşam biçimi haline gelmesiyle anlam kazanmaktadır (Karabıyık ve Elgün, 2022).

Bu bölümde kompulsif satın alma davranışının tanımı, tarihsel arka planı ve topluma olan yansımaları, bu satın alma eyleminin ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ve literatür incelemesine yer verilecektir. Akabinde kompulsif satın almanın ilişkili olduğu birtakım rahatsızlık ve bozukluklar detaylı

olarak irdelenecek, son olarak günümüzde uygulanan tedavi ve başa çıkma yöntemlerinden bahsedilerek kompulsif satın alma davranışı ana hatlarıyla açıklanmaya çalışılacaktır.

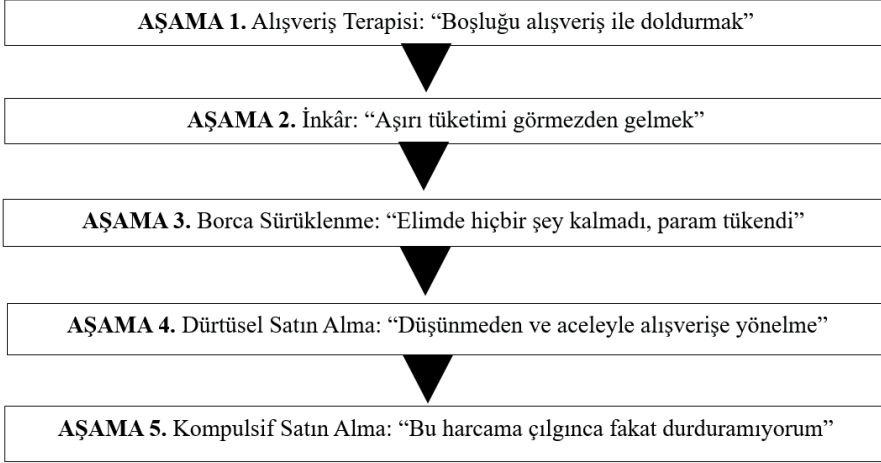
1. Kompulsif Satın Alma Davranışının Kavramsal Çerçevesi

Kompulsif satın alma davranışları alan yazında farklı adlandırmalarla anılmakla beraber ortak bir terminoloji konusunda netlik kazanmamış bir tüketim şeklidir. Bu satın alma davranışı “kompulsif satın alma, kompulsif alışveriş, kontrolsüz satın alma, bağımlılık yapan satın alma ve harcama bağımlılığı gibi farklı isimlendirmelerle tanımlanmıştır (Koran vd., 2006). Müller ve arkadaşlarının (2021) çalışmasında literatürde uzun süredir kullanılan “kompulsif satın alma bozukluğu” teriminin daha yüksek oranda tercih edildiği, kompulsif satın almanın bağımlılık davranışlarından kaynaklanan bir bozukluk olarak kategorize edilerek, “satın alma-alışveriş bozukluğu” teriminin alternatif bir kavram olarak görülebileceği belirtilmektedir. Kompulsif satın alma kontrol edilemeyen, kronik ve tekrarlayan bir dürtüyle karakterize edilen, tüketici yaşamında ciddi olumsuz etkiler yaratan, alışveriş eyleminin bağımlılık haline geldiği, anormal bir satın alma eylemi ve harcama biçimidir (Edwards, 1993).

Kompulsif satın alma davranışında tüketici bir ürün ya da hizmetten yarar beklentisi içerisinde olmayıp, tamamen satın alma sürecinden elde ettiği zihinsel ve psikolojik tatmin aracılığıyla bir fayda elde etmektedir (Moon vd., 2015). Bu alışveriş deneyiminde tüketiciler belirli davranış kalıpları geliştirmekte ve ısrarla bu davranışı yinelemektedir. Satın alma deneyimi öncesinde ve sırasında tüketici heyecanlıdır ve beklenti içerisinde ancak alışveriş sonrasında bu olumlu ruh hali yerini suçluluk ve utanç duygusuna bırakmaktadır (Eccles, 2002). Kaldı ki kompulsif satın alma davranışı tüketici yaşamında olumsuz bir duygunun bastırılması, yaratılan boşluğa yanıt aranması ya da bir eksikliğin tamamlanması yönüyle kendini hissettirmekte, kompulsif tüketimde bulunanlar bu alışveriş faaliyeti yoluyla yaşamına bir anlam yükleme eğilimi göstermektedir (Faber ve O’Guinn, 1992). Alışveriş davranışı üzerinde kontrol eksikliği ve aşırı harcama ile karakterize edilen kompulsif satın alma eylemini gerçekleştirenler zaman, enerji ve maddi kaynaklarını yıkıcı bir şekilde kullanarak sosyal, mesleki ve finansal bozulmalar yaşayarak en son aşamada çözümlenmesi zor pek çok sıkıntıyla karşı karşıya kalmaktadır (Eccles, 2002).

Sohn ve Choi (2014) kompulsif satın alma davranışına dair kavramsal bir yapının oluşması ve bu davranışın temel anlayışının netleştirilmesinde

5 aşamanın varlığından söz etmektedir. Şekil 1 kompulsif satın alma davranışının safhalarını görselleştirmektedir.

Şekil 1. Kompulsif Satın Alma Davranışının Safhaları

Kaynak: Sohn ve Choi (2014: 250)

Sohn ve Choi (2014) Şekil 1’deki haliyle kompulsif satın alma sürecini birbirini takip eden 5 aşama ile açıklayarak bu satın alma deneyimini tanımlamıştır. İlk aşama depresyon, anksiyete, stres, yalnızlık hissi gibi olumsuz duygu ve ruh halleriyle başa çıkmak ve bu duygusal sıkıntıları hafifletmek adına alışveriş terapisi denilen tüketicinin kendini mutlu hissettiği alışveriş eyleminin gerçekleştirilmesi ile başlamaktadır. İkinci aşamada tüketici alışveriş faaliyeti ile kendini özgür hissederek gerçeklerden kaçmakta ve sergilediği aşırı tüketimin farkında olmamaktadır. Üçüncü aşama bu satın alma davranışının negatif etkilerinin görüldüğü, ailevi ve finansal sıkıntıların ortaya çıktığı ancak bu olumsuz sonuçların küçümsenerek görmezden gelindiği safhadır. Bu satın alma davranışı dördüncü aşamada dürtüsel ve kontrolden çıkmış olmakla birlikte, son aşamada tamamen kompulsif alışverişe dönüşmekte ve şiddetini giderek artıran bir bağımlılık halini almaktadır.

2. Kompulsif Satın Almanın Tarihsel Boyutu ve Toplumsal Yaygınlığı

Kompulsif satın alma davranışı ile ilgili tarihsel süreç ele alındığında erken dönem literatürü bu davranışın klinik yönlerine odaklanıldığına dikkat çekmektedir. Şöyle ki, 20.yüzyılın başlarında psikiyatrist olan Kraepelin

(1915) ve Bleuler (1924) bu satın alma eylemini klinik olarak tanımlamış ve “oniomani ya da satın alma çılgınlığı” olarak adlandırmıştır (Arya, 2009). Bilimsel açıdan bu tüketim olgusuna yönelik olan ilgi daha da artarak 1985’li yıllarda Amerika Birleşik Devletleri’nde (ABD) ortaya çıkan yüklü miktardaki tüketici borçlarının yarattığı endişe ile gün yüzüne çıkmaya başlamıştır. Sonrasında kompulsif tüketime dair önemli çalışmalar kaydedilerek tüketici davranışı alanında bu satın almanın temelleri oluşturulmuştur (Eccles, 2002).

1990’lı yılların başında klinik vaka serilerinin bildirilmesiyle kompulsif satın alma dünya çapında kabul görerek tanımlanmış, ABD’den sonra Kanada, İngiltere, Almanya, Fransa ve Brezilya’da toplumsal farkındalığı oluşmaya başlamıştır (Black, 2007). Kompulsif satın alma davranışının toplumdaki yaygınlığı ve görülme oranı konusunda belirsizlik bulunmakla birlikte, ABD’de yaşayan kompulsif tüketicilerin %2-5 ile %8-16 arasında değişim gösterdiğine yönelik tahminlerde bulunulmuştur (Harnish vd., 2017). Maraz ve arkadaşları (2016) 16 ülkeden 49 yaygınlık tahmini belirten toplumdaki 40 çalışmadan elde ettiği veriler neticesinde kompulsif satın alma davranışının tahmini yaygınlığı yaklaşık %5, benzer şekilde Koran ve arkadaşlarının (2006) çalışmasında ise kadınlarda %6, erkeklerde %5,5 olmak üzere genel katılımcı toplamında tahmini nokta yaygınlığı %5,8 olarak bulunmuştur. Kompulsif satın almanın gelişimi ya da yükselişine dair sınırlı bilgi mevcut olmakla birlikte Neuner ve arkadaşlarının (2005) 1991 ve 2001’de olmak üzere Almanya’da yürüttükleri iki farklı çalışmada bu yıllar arasında kompulsif satın almada belirgin bir artışın gözlemlendiği sonucuna ulaşılmıştır. Son yıllara ait olarak ise Maraz ve Yi (2022) ile Adamczyk (2024)’nin çalışmaları kompulsif satın alma davranışında kademeli bir artışın varlığından söz etmektedir. Kompulsif satın alma davranışının gelişimi ve toplumda ilerleme kaydetmesi piyasa tabanlı bir ekonominin mevcudiyeti, mal ve hizmetlerde sunulan çeşitlilik, harcanabilir gelir ve sahip olunan boş zamana bağlı olarak gerçekleşmektedir (Black, 2007). Bu noktada kompulsif satın alma olgusu gibi aşırı tüketim kalıplarının modern sanayileşmiş toplumlarda yaygın olduğu görülmektedir (Unger ve Raab, 2015).

3. Kompulsif Satın Alma Davranışını Tetikleyen Unsurlar

Ekonomik, sosyal, kültürel ve psikolojik unsurlarla desteklenen kompulsif satın alma henüz derinlemesine anlaşılamayan, birden fazla belirleyici faktörden etkilenen ve oldukça karmaşık yapıda olan bir tüketim şeklidir (Zalega, 2020). Özellikle psikoekonomik bir olgu olarak bu satın alma davranışının anksiyete, depresyon ve kaygı ile olumsuz ruh hali, materyalizm, düşük öz saygı, sosyal statü, mükemmeliyetçilik, aile ve arkadaş çevresi gibi

pek çok faktör ile biçimlendiği belirtilmektedir (Mulyono ve Rusdarti, 2020).

Kompulsif satın almayı tetikleyen unsurlar arasında materyalist eğilim dikkate alındığında bu alışveriş davranışında birey kendisini modelleme ve sosyal eşleştirme bağlamında arkadaş grubu içerisinde baskı altında hissederek materyalizm ile maddi değerleri benimseyebilmekte, bu durum kompulsif tüketimi harekete geçirebilmektedir (Roberts vd., 2008; İslam vd., 2017). Dolayısıyla kompulsif tüketimde bulunan kesim ilgi görme, taklit etme ya da sosyal statü sahibi olma konusunda kompulsif alışveriş eyleminde bulunabilmektedir (Korur ve Kimzan, 2016). Bu sayede maddi unsurların ön plana çıkarılması, güç ve prestij aracı olarak kullanılması ile kompulsif alıcılar sosyal güçlerini göstermeye çalışmakta, bu güç seviyesinin sürekli artırılmak istenmesi de potansiyel olarak kompulsif satın almayı ortaya çıkarmaktadır (Roberts ve Jones, 2001).

Benlik ve öz saygıya ilişkin Hanley ve Wilhelm (1992) kompulsif alıcıların daha düşük öz saygıya sahip olduğunu, para tutumu ve maddi imkânın öz saygıyı arttırmada sembolik rolünü desteklediğini, Christenson ve arkadaşları (1994) kompulsif satın almaya olan yönelimi negatif duyguların maskelenmesinde tüketim eylemini kullanarak bireyin öz saygısını güçlendirmeye çalıştığını ifade etmiştir. Bu noktada Elliott (1994) alışveriş eylemini kompulsif alıcı için benliğin inşasında ve ifade edilmesinde bir fırsat olarak görülebileceğine dikkat çekmektedir. Bununla birlikte depresyon-anksiyete-stres üçgeninde, kompulsif satın alma davranışı gösterenlerin olumsuz ruh halini yönetebilmek adına bu alışveriş faaliyetini gerçekleştirdiği (Faber ve Christenson, 1996), içerisinde bulunduğu depresif durumdan geçici olarak kurtulmak için alışverişe yöneldiği, bu satın alma davranışına başvurarak stres ve anksiyete yükünden kurtulmayı amaçladıkları belirtilmektedir. Dolayısıyla kompulsif satın alma bir başa çıkma mekanizması olarak depresyon, anksiyete ve stresten bir kaçış yolu olarak görülmektedir (DeSarbo ve Edwards, 1996).

Bir başka husus olarak aile ortamı bireyin harcama yapısını şekillendirmekte ve tüketim kalıplarını oluşturabilmektedir. Dolayısıyla tasarruf etme ya da aşırı harcama biçimleri ebeveynlerin satın alma davranışlarına dayalı olarak kazanılabilmekte, kompulsif satın alma gibi bir tüketim şekli aile büyüklerinin alışveriş tutumuna bağlı olarak gelişen bir tepki olabilmektedir (DeSarbo ve Edwards, 1996). Sahip olunan aile yapısı ve kompulsif tüketim ilişkili olarak görülmekle birlikte, boşanmış aile çocuklarının daha materyalist olduğu ve kompulsif tüketime daha fazla eğilim gösterdiği ifade edilmektedir (Rindfleisch vd., 1997). Roberts ve arkadaşları (2019) aile içinde yaşanan

anlaşmazlıkların materyalizmi ve öz saygıyı etkileyerek kompulsif satın alma davranışını ortaya çıkarabileceğini dile getirmektedir.

Kompulsif satın alma davranışı ile ilgili bir diğer nokta ise özellikle son yıllarda yaşanan toplumsal, sosyal ve kültürel değişimlerle desteklenen yeni dünya düzeninin yaratmış olduğu tüketim anlayışıdır. Bireylerin tüketim ürünlerine kolay ulaşabilmesi, internet, sosyal medya ve kitle iletişim araçlarının tüketici tutumlarını etkilemesi kompulsif satın alma gibi ölçsüz alışveriş eylemine ortam hazırlamaktadır (Zalega, 2020). Özellikle teknolojinin ve internetin bir çıktısı olarak gelişen çevrimiçi kompulsif satın alma, alışveriş davranışını online ortama taşıyarak tüketimi dijital alana genişletmektedir. Lejoyeux ve arkadaşları (2007) kompulsif alıcıların internete bağlanmasındaki en önemli sebebin alışveriş olduğunu, bu tüketici grubunun online alışveriş sitelerini daha sık ziyaret ettiğini ve daha fazla zaman geçirdiğini belirtmektedir.

4. Literatürde Kompulsif Satın Alma

Kompulsif satın alma davranışı temelli alan yazın incelendiğinde bu alışveriş faaliyetini gerçekleştirenlerin çoğunluğunun kadın tüketicilerden oluştuğuna rastlanmakla birlikte (Dittmar, 2005; Black, 2007; Akagiün Ergin, 2010; Karakaya, 2017) cinsiyete özgü yaygınlık oranlarının benzer olduğu (Koran vd., 2006) ve cinsiyetin farklılık göstermediği sonuçlar yer almaktadır (Pandey, 2016; Traş ve Yakıcı, 2023). Kompulsif satın alma davranışına eğilim gösteren tüketici grubu yaş faktörü olarak ele alındığında ise bu tüketimin çoğunlukla gençler tarafından gerçekleştirildiği yapılan çalışmalarda görülmektedir (Dittmar, 2005; Koran vd., 2006; Karakaya, 2017).

Demografik değişkenlerden gelir düzeyi ile kompulsif satın alma davranışı arasındaki bağlantıyı inceleyen çalışmalarda Koran ve arkadaşları (2006) kompulsif alıcıların önemli ölçüde daha düşük gelire sahip olduğunu vurgulamış, d'Astous (1990) kompulsif satın almanın düşük, orta ve yüksek gelir düzeylerine sahip tüketicilerde farklılık gösterdiğini belirtmiştir. O'Guinn ve Faber (1989) ise gelir seviyesi ile kompulsif tüketim arasında anlamlı bir ilişki bulamamıştır. Medeni durum dikkate alındığında Arslan ve Öz (2016) bekar olan tüketicilerin daha yüksek oranda kompulsif satın almada bulunduğunu, Türk (2018) ise çalışmasında medeni duruma göre kompulsif satın alma davranışına olan eğilimde bir farklılık bulunmadığını tespit etmiştir.

Literatür kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketicilerin çoğunlukla giysi, ayakkabı, mücevher, kozmetik ürünler, plak, CD, teknolojik ürün ve

ev eşyası satın aldıklarını vurgulamaktadır. Ancak çoğu zaman kompulsif alıcılar satın aldıkları bu ürünleri genellikle kullanmadıklarını, iade ettiğini ya da başkasına hediye verdiğini dile getirirken, bir kısım tüketici ise satın aldıklarını biriktirmekte olduğunu ifade etmiştir (Schlosser vd., 1994; Lejoyeux ve Weinstein, 2013).

Kompulsif satın alma davranışını tetikleyen bir unsur olarak alan yazın materyalizmin kompulsif tüketimi etkilediğine dikkat çekmektedir. Mueller ve arkadaşları (2011) materyalizm ile kompulsif satın alma arasında güçlü bir bağın mevcudiyetine vurgu yaparken, kompulsif alıcıların materyalizm seviyelerinin yüksek olduğunu ifade etmektedir. Benzer şekilde Karahan ve Söylemez (2019) materyalizm ile kompulsif satın alma arasında pozitif ve güçlü bir ilişkinin var olduğunu sonuçlarına belirtmektedir. Literatürde aynı zamanda kredi kartı kullanımı ile kompulsif tüketim arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmalar mevcut olmakla birlikte, Roberts ve Jones (2001) kredi kartı kullanımının tüketicinin paraya karşı olan tutumu ile kompulsif alışveriş arasındaki ilişkiyi güçlendirdiğini, Phau ve Woo (2008) kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketici grubunun daha sık kredi kartı kullandığını sonuçlarında belirtmiştir. Khare (2013) ise çalışmasında kredi kartına yönelik tutumun kompulsif satın almayı etkilemediği sonucuna ulaşmıştır.

Literatürde kompulsif satın alma tüketici davranışı alanıyla birlikte psikoloji ve psikiyatri perspektifinden gerçekleştirilen çalışmalara da konu olmuştur. Kompulsif satın alma davranışı Schlosser ve arkadaşları (1994) tarafından ciddi problemlere yol açabilecek önemli psikiyatrik komorbiditelerle (eş tanı) ilişkili ve tanımlanabilir bir klinik sendrom olarak değerlendirilmiştir. Bu noktada kompulsif satın alma depresyon, anksiyete, stres ile dürtüsellik, obsesif-kompulsif bozukluk (OKB), dürtü kontrol bozuklukları, madde bağımlılığı ve yeme bozuklukları gibi rahatsızlıklarla ilişkilendirilmiştir (Christenson vd., 1994; Schlosser vd., 1994; Black vd., 1998; Black, 2007). Dolayısıyla bu satın alma davranışının sınırlarının belirlenebilmesi ve yorumlanabilmesi için psikiyatrik eş tanıların değerlendirilmesi önem arz etmektedir (Nicoli de Mattos vd., 2016). Kompulsif satın alma davranışı ile birlikte görülen bazı rahatsızlık ve psikiyatrik bozukluklar bir sonraki bölümde detaylı olarak ele alınacaktır.

5. Kompulsif Satın Alma Davranışına Eşlik Eden Rahatsızlık ve Bozukluklar

Kompulsif satın alma davranışının gelişiminde ekonomik ve sosyo-kültürel faktörlerle birlikte psikolojik faktörlerin önemli rol oynadığı ve bazı psikiyatrik rahatsızlıklarla bağlantı içerisinde olduğu ifade edilmektedir. İlgili

alandaki yapılmış çalışmalar bu satın alma davranışının OKB, yeme bozukluğu, duygudurum rahatsızlığı, bağımlılık ve dürtü-denetim bozuklukları ile psikiyatrik komorbiditeye sahip olduğunu (Black, 2007), aynı zamanda depresyon, anksiyete, stres (Gallagher vd., 2017, Moon ve Attiq, 2018, Mishra vd., 2023, Traş ve Yakıcı, 2023) ve dürtüsellik (Lejoyeux vd., 1997; Black vd., 2012) ile bir ilişki içerisinde bulunduğunu göstermektedir. Belirtilen üzere sıralanan bu psikiyatrik bozukluklarla birlikte ortaya çıkabilen ve yine bu psikiyatrik rahatsızlıklarla örtüştüğü öne sürülen kompulsif satın alma davranışı net bir tanı kriterinin olmaması, yeterli verinin bulunmaması gibi nedenlerden ötürü kesinlik kazanan bir sınıflandırmaya tabi tutulamamıştır. 2000 yılında Amerikan Psikiyatri Birliği'nin Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatistiksel El Kitabı Dördüncü Baskısında (DSM-IV) bu satın alma bozukluğu ayrı bir tanısal sınıf içerisinde dahil edilmemekle birlikte, "Başka Türleri Adlandırılmayan Dürtü Kontrol Bozuklukları" başlığı altında yer almıştır. 2013'te yayınlanan DSM-V'te ise ayrı bir kategori veya davranışsal bağımlılık olarak sınıflandırılmamıştır (Weinstein vd., 2016). Kompulsif satın almanın tanı kriterlerinin belirlenmesinde ve bu davranışın tanı almasında ortak bir görüş birliğine ulaşılarak bazı ölçütlerin önerilmesi mümkün olmaktadır (Müller vd., 2021):

- Satın alma ve alışverişe yönelik duyulan istek, meşguliyet ve karşı konulamayan dürtüler,
- Satın alma üzerindeki kontrol eksikliği,
- Belirli bir amaca yönelik olmayan abartılı bir satın alma eylemi,
- Duygusal durumun dengelenmesinde satın almanın bir araç işlevi görmesi,
- Satın almanın olumsuz sonuçlarını görme ve önemli işlev alanlarında bozulma yaşama,
- Satın alma faaliyetinin gerçekleşmediği dönemlerde görülen duygusal ve bilişsel semptomlar,
- Karşı karşıya kalınan olumsuz sonuçlara rağmen aşırı alışveriş ve satın alma davranışının sürdürülmesinde ısrarcı olma ve bu alışveriş eylemini tekrarlı hale getirme.

Kompulsif satın alma davranışı gelinen noktada psikoloji, psikiyatri ve tüketici davranışı literatüründe giderek artan bir ilgiyle karşılanmaktadır. Belirtilen gibi bu satın alma davranışı klinik bir sendrom olarak önemli psikiyatrik komorbidite ile bağlantılı olan, ailevi problemler, sosyal ilişkiler ve maddi zorluklar gibi olumsuz sonuçlarla resmedilen bir davranış portesi

çizmektedir (Schlosser vd., 1994). Konuya ilişkin yapılan çalışmalar kompulsif satın almada bulunan kesimin daha yüksek oranda psikiyatrik bozukluk bildirdiğini ve psikiyatrik rahatsızlıkların kompulsif alışveriş yapan kişilerde genel nüfusa göre daha yaygın olduğunu belirtmektedir (Murali vd., 2012). Kompulsif satın alma ile bağlantısı bulunan ve bu davranışa eşlik eden bazı rahatsızlıkları aşağıda yer aldığı şekliyle sıralamak mümkündür.

5.1. Depresyon

Üzüntü, suçluluk duygusu, umutsuzluk, yorgunluk, uyku ve yeme düzeni değişiklikleri, konsantrasyon ve motivasyon eksikliği gibi durumların varlığıyla karakterize edilen, bireyi günlük aktivitelerinde işlevsiz hale getiren, geçici veya kalıcı olabilen bir çöküntü ve mutsuzluk hali olarak tanımlanan depresyon (Bernard, 2018), kompulsif satın alma ile ilişkilendirilen ve bu davranışı şekillendiren ruhsal bir bozukluktur.

Kompulsif satın alma ile depresyon bağlantısında bu alışveriş deneyimi geçici olarak depresif semptomları hafifleten ve tüketicinin öz saygısını yeniden kazanmasını hedefleyen “telafi edici bir davranış ve satın alma şekli” olarak nitelendirilmektedir (Lejoyeux vd.,1999). Aynı zamanda kompulsif alıcılar için bu satın alma şekli duygu durumunu yönetmenin bir yolu olarak görülmekte (Dittmar vd., 2007) ve özellikle olumsuz ruh halini hafifletmeye hizmet edeceği inancı ile biçimlenmektedir (Kyrios vd., 2004). Lejoyeux ve arkadaşlarının (1996) depresif duygulardan kaçış mekanizması şeklinde değerlendirdiği kompulsif satın alma ile tüketiciler, tükenmiş benliklerini onarmak ve geri kazanmak için alışveriş eylemini gerçekleştirmektedir.

Kompulsif satın alma davranışı ile depresyonun ilişkilendirildiği çalışmalara bakıldığında bu satın alma faaliyetine depresyonun eşlik ettiği (Mueller vd., 2010) ve kompulsif satın alma ile depresif bozukluğun birlikte görülebileceği belirtilmektedir (Karakuş ve Tamam, 2017). Claes ve arkadaşları (2010) depresyon ile kompulsif satın alma arasındaki pozitif yönlü ilişkiye dikkat çekerken, yapılan çalışmalar kompulsif alıcıların daha fazla depresif semptom bildirdiğine vurgu yapmaktadır (Lejoyeux vd., 1997; Mueller vd., 2011). Özellikle kompulsif tüketim gerçekleştiren bireylerin majör depresyona sahip olma olasılıklarının daha yüksek olabileceği belirtilmektedir (Black vd., 1998). Yine konuya dair Varveri ve arkadaşları (2014) depresyon seviyesinin yüksekliği ile kompulsif satın alma davranışına olan eğilim arasında pozitif yönlü bir ilişki bulunduğunu sonuçlarında bildirirken, Rachubinska ve arkadaşları (2024) kompulsif satın alma davranışının görülme riskinin yüksek olmasını depresyonun mevcudiyetiyle açıklamıştır.

Depresyon kompulsif satın alma davranışı gösteren popülasyonda en sık teşhis edilen duygusal bozukluktur (Rachubinska vd., 2024). Alan yazında konumlandırılan çalışmalar kompulsif satın alma davranışı ile depresyon arasında bir bağlantı olduğunu ve bu satın alma davranışına depresyonun eşlik ettiğini yansıtmaktadır. Bu noktada Eccles (2002) kompulsif tüketicilerin karşılaştıkları her türlü zorlukta kısa vadeli bir başa çıkma mekanizması ve ruh halinin onarılması olarak kompulsif satın almayı kullanması neticesinde uzun yıllar süregelen ve bağımlılık yaratan bir tüketim şekline maruz kalacağını belirtmektedir.

5.2. Anksiyete

Anksiyete bireyin kendisini çaresiz gördüğü veya hissettiği bir duruma karşı endişe, belirsizlik, korku ve telaş duymasıdır. Kaygı bozukluğu olarak da bilinen bu huzursuzluk hissi, felaket senaryolarını tahmin etme eğilimi ve ortaya çıkan gerginliğin çarpıntı, tireme gibi fiziksel semptomlar eşliğinde gerçekleşen, gelecekteki bir tehlike ya da olumsuz bir olayın olası beklentisi olarak tanımlanmaktadır (Perrotta, 2019). Kompulsif satın alma davranışı da olumsuz duygulara yanıt olarak gelişmektedir ve yaşanan negatif hislerden kurtulmanın bir seçeneğidir. Ancak bu rahatlama geçici niteliktedir ve anksiyetede yeniden bir artış gözlemlenmektedir (Lejoyeux ve Weinstein, 2010). Bu noktada kompulsif satın alma-anksiyete ve tüketici davranışı üçgeni değerlendirildiğinde anksiyete ile kompulsif satın almanın ortak paydasının bulunduğu ve bu sonucun tüketici satın alma davranışını şekillendirdiği belirtilmektedir.

Akagün Ergin (2010) anksiyete ile kompulsif satın alma davranışı arasında güçlü bir ilişkinin varlığına atıfta bulunurken, kaygı bozukluğu olarak da bilinen bu rahatsızlığın kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketicilerde daha yaygın görüldüğü (Christenson vd., 1994; Mueller vd., 2007) belirtilmektedir. Gallagher ve arkadaşları (2017) anksiyetenin kompulsif satın alma eğiliminin öngörücüsü olarak değerlendirildiğini, Otero-Lopez ve Villardefrancos (2014) yine anksiyetenin kompulsif satın alma davranışı için önemli bir risk faktörü oluşturduğunu ifade etmektedir.

Veludo-de-Oliveira ve arkadaşları (2014) kompulsif satın alma davranışında anksiyete seviyesinin yüksek olması durumunda kredi kartı kullanımına olan eğilimin daha fazla olduğunu ve bu durumun aşırı harcamayı teşvik eden bir etkileşim olduğunu dile getirmektedir. Aynı zamanda kompulsif satın alma eyleminin endişe, belirsizlik ya da üzüntüden kaynaklanan anksiyete düzeyini azaltmanın bir yolu olarak görüldüğü belirtilmektedir. Buradan hareketle anksiyetenin aşırı harcamaya ve aşırı

harcamanın daha da büyük bir anksiyete bozukluğuna yol açan bir kısır döngüye dönüştüğü vurgulanmaktadır. Paralel bir görüş olarak Valence ve arkadaşları (1988) anksiyetenin kompulsif satın alma eyleminin hem nedeni hem de sonucu olarak bu eylemi biçimlendirdiğinin üzerinde durmaktadır. Dolayısıyla kompulsif satın alma davranışının merkezinde yer alan anksiyete bu aşırı alışveriş faaliyetini ortaya çıkaran ve sonucunu şekillendiren bir risk faktörü olarak değerlendirilebilmektedir.

5.3. Stres

Stres bireyin kontrol edilemeyen olumsuz bir durum ya da olaya karşı uyarılma, kaygılı hale gelme, tehdit algısı yaşama ve bunun sonucunda rahatsızlık, duygusal gerginlik ve uyum sağlama zorluğu göstermesidir. Stres özellikle kişinin bir sorun veya davranış karşısında başa çıkma yeteneğinin aşılması sonucunda ortaya çıkmaktadır (Fink, 2016). Kompulsif satın almanın stres ile bağlantısı stres altındaki bireyin odak noktasını bu alışveriş eylemine çevirerek ve tek bir aktiviteye daraltarak bir kaçış içerisinde olması ve kendisini alışveriş eylemine kanalize ederek stres ve olumsuz duygularla başa çıkması ile açıklanmaktadır (Faber, 2004). Bu noktada kompulsif alışveriş bir tür zihinsel kopuş olarak düşünölmekte, birey bu sayede zihnini olumsuz durum ve duygulardan uzaklaştırmaktadır. Kompulsif satın alma davranışı bireyi stresten uzaklaştırarak dikkat dağıtmaya imkân sağlayan bir satın alma aktivitesi olarak nitelendirilebilmektedir (Carver vd., 1989).

Stresin kompulsif satın almanın en güçlü tetikleyicisi olarak konumlandığı (Moon ve Attiq, 2018) ve kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketicilerin daha yüksek stres seviyelerine sahip olduğı (Thomas vd., 2024) ifade edilmektedir. Kompulsif satın alma davranışı stresli olaylarla başa çıkmada en çok tercih edilen yollardan biri olarak (Varveri vd., 2014), kompulsif alıcıların stresin kaynağından uzaklaşmak için bu satın alma davranışını bir başa çıkma mekanizması olarak kullandığı görölmektedir (Roberts ve Roberts, 2012; Çetin vd., 2022). Dolayısıyla kompulsif satın alma bir rahatlama yöntemi olarak tekrarlı şekilde kullanılmakta (DeSarbo ve Edwards, 1996) ve yaşanan aşırı stres ile bu stresin azaltılması adına kompulsif satın alma davranışı bağımlı hale gelebilmektedir (Park vd., 2006).

Kompulsif satın alma davranışı ve stres bağlantısında göröldüğü üzere kompulsif alıcılar stresli bir durum ya da olayın üstesinden gelebilmek için bu alışveriş davranışı vasıtasıyla kendini meşgul etmekte ve söz konusu stres ortamından uzaklaşmaya çalışmaktadır. Roberts ve Roberts (2012) konuya dair kompulsif satın alma davranışının hayatın her yönünde stres faktörüne karşı alışılmış bir tepki haline gelmesiyle bu davranışın tekrarlılık

kazanacağını ve bağımlı bir davranışın niteliklerini alacağını vurgulamaktadır. Benzer şekilde DeSarbo ve Edwards (1996) harcama bağımlılığı şeklinde afettikleri bu satın alma davranışını stresten kaçış yolu olarak bağımlılığa doğru ilerleyen bir yapı ile yol aldığını belirtmiştir.

5.4. Dürtüsellik ve Dürtü Kontrol Bozukluğu

Dürtüsellik planlama eksikliği, gelecekteki sonuçları dikkate almama ya da iç ve dış uyaranlara hızlı reaksiyon verme gibi durumlarla karakterize edilen, planlanmamış tepkilere yatkınlık olarak tanımlanmaktadır (Hamilton vd., 2015). Bu kavram aynı zamanda uzun vadeli ve olumsuz sonuçların mevcudiyetine rağmen bir ödül arama isteğiyle bireyin davranış ve eylemleri üzerindeki kontrolünü yitirmesiyle açıklanmaktadır (Woicik vd., 2009). Bu noktada kompulsif satın alma ve dürtüsellik ilişkisi tüketicinin alışveriş faaliyeti üzerinde kontrolünü kaybederek bu satın alma eyleminin maddi ve manevi olumsuz sonuçlarını görmezden gelmesi ve bireyin aşırı alışveriş davranışı aracılığıyla kendisini mutlu hissetmesiyle yorumlanabilmektedir.

Konuya yönelik alan yazındaki çalışmalar kompulsif satın alma davranışının dürtüsellikle karakterize bir yapı sergilediğini ve dürtüsellüğün kompulsif satın alma ile pozitif yönlü ilişkili olduğunu (Billieux vd., 2008; Williams ve Grisham, 2012), aynı zamanda kompulsif alıcıların daha yüksek düzeyde dürtüsellığe sahip olduğunu desteklemektedir (Black vd., 2012; Challet-Bouju vd., 2020; Brunelle ve Grossman, 2022; Mishra vd., 2023).

Dürtü kontrol bozukluğu ise dürtülere direnme yeteneğinin bozulmasıyla uzun vadede zararlı sonuçlara yol açan davranışların yarattığı bozukluklar olarak bilinmektedir. Patolojik kumar oynama, kleptomani (çalma-hırsızlık hastalığı), trikotillomani (saç koparma hastalığı), piromani (yangın çıkarma hastalığı), aralıklı patlayıcı bozukluk, kompulsif cinsel davranış ve kompulsif satın alma dürtü kontrol bozuklukları arasında sayılmaktadır. Kompulsif satın alma davranışı ise en sık görülen yaşam boyu dürtü kontrol bozukluğu olmakla birlikte, DSM'de resmi bir tanısı bulunmamaktadır (Grant vd., 2005). Kompulsif satın almada dürtü kontrolünün eksikliği ise tüketicilerin satın alma faaliyetlerinde ortaya çıkan satın alma isteği ve dürtülerine direnememeleri veya bu durumu erteleyememeleri ile ilişkilendirilmiştir (Workman ve Paper, 2010).

Alan yazındaki çalışmalar incelendiğinde kompulsif alıcıların dürtü kontrol bozukluğu tanısı aldığı (McElroy vd., 1994), bu kontrolsüz satın alma davranışını benimseyen tüketicilerin daha zayıf dürtü kontrolüne sahip olduğu (Christenson vd., 1994; Hague vd., 2016) görülmektedir. Kompulsif satın almanın diğer dürtü kontrol bozuklukları ile olan bağlantısında

Schlosser ve arkadaşları (1994) kleptomani, aralıklı patlayıcı bozukluk ve patolojik kumar oynama bozukluğunun kompulsif alıcılar arasında oldukça yaygın olduğunu belirtirken, Lejoyeux ve arkadaşları (1997) kompulsif satın almanın kleptomani ile olan ilişkisine dikkat çekmiştir. Lejoyeux ve arkadaşlarının (2002) depresif belirtilere sahip bireylerde dürtü kontrol bozukluğu ve kompulsif satın alma ilişkisini araştırdığı bir başka çalışmada aralıklı patlayıcı bozukluk, patolojik kumar oynama, kleptomani, piromani ve trikotillomani vakasının bu satın alma davranışına eşlik ettiği sonuçlarda görülmüştür. Kompulsif satın almayı cinsiyet değişkeni üzerinden araştıran Nicoli de Mattos ve arkadaşlarının (2016) çalışması ise kompulsif tüketim gerçekleştiren erkeklerin daha yüksek aralıklı patlayıcı bozukluk ve cinsel bağımlılık eş tanısı alabileceğini bildirmektedir.

5.5. Obsesif-Kompulsif Bozukluk (OKB)

OKB obsesyon (takıntı), kompulsiyon (zorlantı) ya da en genel tanımıyla her ikisinin de ortaya çıkmasıyla karakterize edilen bir bozukluktur. Obsesyonlar yineleyen ve ısrarcı düşünceler, dürtüler veya imgeler olarak nitelendirilirken, kompulsiyonlar bir obsesyona yanıt olarak bireyin yapmak zorunda hissettiği tekrarlayan davranışlar veya zihinsel eylemlerdir (Abramowitz vd., 2009).

Ele alınan konu dahilinde Dittmar (2005) çalışmasında tüketici davranışı ve klinik psikolojinin ortak paydasında yer alan kompulsif satın alma davranışını aşırı bir alışveriş biçimi olarak belirtirken, kompulsif alışveriş OKB türlerine benzer şekilde ele alınabileceğinin üzerinde durmaktadır. Christenson ve arkadaşları (1994) kompulsif tüketim gerçekleştirenlerin OKB'ye benzeyen bir satın alma işlemini tarif ettiklerini, kompulsif satın almanın OKB'nin özelliklerini gösteren tanımlanabilir bir klinik sendrom olduğunu vurgulamaktadır.

Literatürde gerçekleştirilen çalışmalar kompulsif satın alma davranışına OKB'nin eşlik ettiğini (Schlosser vd., 1994; Lejoyeux vd., 2005) ve OKB semptomları yaşamının kompulsif satın alma için önemli bir risk faktörü oluşturduğunu ifade etmektedir (Weinstein vd., 2015). Benzer şekilde Otero-Lopez ve Villardefrancos (2014) kompulsif alıcıların daha yüksek düzeyde OKB'ye ait belirtilere sahip olduğunu çalışmasında doğrulamıştır.

5.6. Yeme Bozukluğu

Yeme bozukluğu önemli psikolojik, sosyal ve fizyolojik rahatsızlıklarla ilişkisi bulunan, bireyin fiziksel sağlığı ve psikososyal işleyişini olumsuz yönde etkileyen, yeme davranışında kalıcı bir bozulma ya da kilonun kontrol

edilme isteğini amaçlayan bir davranış olarak tanımlanmaktadır (Klein ve Walsh, 2004). Yeme bozukluğu kompulsif alışveriş ile görülen psikiyatrik bir eş tanı olmakla beraber, bu iki davranış iki psikiyatrik rahatsızlık olarak değerlendirilmektedir (Nicoli de Mattos vd., 2016).

Yeme bozukluğunun kompulsif satın alma davranışı ile birlikteliğini gösteren çalışmalar mevcut olmakla birlikte (Christenson vd., 1994; McElroy vd., 1994; Schlosser vd., 1994; Black vd., 1998; Black, 2007; Laskowski vd., 2025), yeme bozukluğu öyküsü olan ve bu bozuklukta teşhis alan bireylerde görülen en yaygın sendromlardan birinin kompulsif satın alma davranışı olduğu araştırma sonuçlarında ifade edilmektedir (Faber vd., 1995; Fernandez-Aranda vd., 2008).

5.7. Kompulsif Biriktirme / İstifleme

Kompulsif istifleme biriktirme bozukluğu adıyla da anılan, klinik olarak ciddi sıkıntılara yol açabilen, bireyin aşırı eşya edinme, dağınıklığa sebebiyet verme, mevcut eşyaları elden çıkaramama ve bunları biriktirme ile karakterize edilen, kimi zaman aşırı satın alma davranışı, ücretsiz şeyler edinme, kimi zaman ise çalma ile resmedilen bir bozukluktur (Möllenkamp vd., 2015).

Tanımda yer aldığı haliyle Frost ve arkadaşları (2002) kompulsif alıcıların daha fazla eşya edindiklerini belirtmekte ve kompulsif satın alma davranışında bulunanların daha yüksek seviyelerde kompulsif biriktirme gerçekleştirdiğine dikkat çekmektedir. Bu noktada kompulsif satın alma ile kompulsif biriktirme birbiri ile örtüşen bir yapıya sahip olarak değerlendirilebilmektedir. Mueller ve arkadaşları (2007) kompulsif satın alma davranışını benimseyenlerin önemli bir kısmının kompulsif biriktirme davranışı gösterdiğini, biriktirme ve kompulsif satın alma davranışının birlikte görüldüğü bireylerde satın alma davranışının daha şiddetli olarak gerçekleştiğini ölçümlemiştir. Biriktirme, kompulsif satın almanın yorumlanmasında önemli bir değişken olmakla birlikte (Lawrence vd., 2014) bu aşırı edinme ve istifleme davranışı kompulsif satın alma ile pozitif ve anlamlı bir ilişkiye sahip olarak görülmektedir (Shoham vd., 2017). Pazarlama bakış açısından gerçekleştirilen bir diğer çalışmada ise Tarka ve arkadaşları (2025) hedonizmin kompulsif istifçilik eğilimini etkileyerek kompulsif satın alma üzerinde etkisi olduğunu bulmuştur.

5.8. Bağımlılık

Bağımlılık alışkanlık oluşturan bir maddeye karşı zorlayıcı bir ihtiyacın ortaya çıkması ve bu madde kullanımının birey tarafından sürekli yinelenmesidir. Tanısal terminolojide ruhsal bir hastalık ve psikiyatrik

bir durum olarak bağımlılık önemli sağık, sosyal ve ekonomik sorunlara sebep olmaktadır (Hesse, 2006). Bağımlılık kavramının merkezinde madde kullanımına eşlik eden diğer bir durum ise davranışa bağılı geręekleşen bağımlılıktır. Davranışsal bağımlılık denilen bu kavram, bağımlılığın uyuşturuca ya da çeşitli kimyasal maddelere karşı geliştiği inancının aksine kumar, bilgisayar oyunları, internet kullanımı gibi davranışların alışkanlıktan giderek bağımlılık noktasına yükselebileceğini tanımlamaktadır (Alavi vd., 2012). Davranışsal bağımlılık potansiyel olarak riskli bir dizi davranışın olumsuz sonuçlarının farkında olunmasına rağmen kalıcı davranışlara yol açabilecek kısa vadeli ödüllerin tercih edildiği, bireyin dürtü ve şiddetli isteğine karşı koyamadığı bir durumun varlığıyla açıklanmaktadır (Derevensky vd., 2019). Davranışsal bağımlılığın anlaşılması noktasında rehberlik edebilecek tanı kriterleri ise ilk kez Goodman (1990) tarafından tanımlanmış ve Tablo 1'deki haliyle sıralanmıştır.

Tablo 1. Davranışsal bağımlılık için önerilen tanı kriterleri

(A) Belirli bir davranışı geręekleřtirmeye yönelik dürtülere karşı koymada tekrar eden başarısızlık hali
(B) Davranışı sergilemeden hemen önce artan gerginlik hissi
(C) Davranışı geręekleřtirme anında duyulan haz veya rahatlama hissi
(D) Davranışta bulunma sürecinde hissedilen kontrol eksikliği veya kontrol kaybı
(E) Aşağıda yer alan ifadelerden en az beşine sahipsensiz: (1) Davranışla veya davranışta bulunmaya hazırlanmak için sık sık meşgul olma (2) Davranışı amağlanandan daha geniş ölçüde veya daha uzun süreli olarak sık sık sergilemek (3) Davranışı azaltmak, kontrol altına almak veya tamamen durdurmak için sürekli çaba halinde bulunmak (4) Davranışı geręekleřtirmek, davranışa katılmak veya söz konusu davranışın etkilerinden kurtulmak için çok fazla zaman harcamak (5) Mesleki, eğitim, aile içi ya da sosyal yükümlülüklerin yerine getirilmesi gerekli olan zamanlarda bu davranış ile meşgul olmak (6) Davranışa gösterilen fazla meşguliyet neticesinde eğlence, mesleki veya sosyal nitelikli etkinlikleri azaltmak ya da bu etkinliklerden vazgeçmek (7) Davranışın neden olduğu kalıcı ya da tekrarlayan sosyal, psikolojik, fiziksel, ekonomik ve sosyal bir sorunun varlığı bilgisine rağmen bu davranışı devam ettirmede ısrarcı davranmak (8) Davranışın yoğunluğunu ya da sıklığını artırma ihtiyacı içinde olmak (tolerans geliştirme) (9) Davranış geręekleřtirilemedięinde huzursuzluk ya da sinirlilik hali yaşıyor olmak
(F) Bu rahatsızlık ya da bozukluğa ilişkin ifade edilen bazı belirtilerin en az 1 ay boyunca devam etmiş veya daha uzun bir süreç içerisinde defalarca ortaya çıkmış olması

Kaynak: Goodman (1990: 1404)

Goodman (1990) tabloda da yer verildiği üzere davranışsal bağımlılığı madde bağımlılığı kriterleri ekseninde değerlendirerek, bağımlılık kavramını davranış kontrol edememe ve ciddi olumsuz sonuçlara rağmen davranışın sürdürülmesindeki ısrar ile açıklamıştır. Son yıllarda yapılan çalışmalar da kompulsif satın almanın davranışsal bir bağımlılık olarak tanımlanabileceği noktasında birleşmektedir (Lejoyeux ve Weinstein, 2010; Darrat vd., 2016; Granero vd., 2016; Weinstein vd., 2016; Bakır ve Özmen, 2024; Koul ve Jasrotia, 2025). Psikoloji ve psikiyatri bakış açısından davranışsal bağımlılıkların anksiyete, depresyon, OKB ya da duygudurum bozuklukları gibi bir dizi bozuklukla olan bağlantısı söz konusu olmakla birlikte (Alavi vd., 2012), bu mevcut bağlantılar kompulsif satın alma davranışının davranışsal bağımlılık yelpazesinde değerlendirilebileceği görüşünü güçlendirmektedir.

Literatür incelendiğinde kompulsif satın alma davranışının alışveriş bağımlılığı olarak anıldığı ve bu iki kavramın birlikte kullanıldığı görülmektedir (Murali vd., 2012; Granero vd., 2016; Armağan ve Temel, 2018; Özhan ve Akkaya, 2018; Deniz, 2020; Bal ve Okkay, 2022; Müller vd., 2022). Kompulsif satın alma davranışı bağımlılıkla ilişkilendirilmiştir çünkü bu alışveriş faaliyeti diğer bağımlılıklarla bazı noktalarda örtüşmektedir. Şöyle ki, kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketicilerin meşguliyeti harcamadır, alışveriş davranışları planlıdır, ritüelleşmiştir ve olumsuz duygular satın alma eylemiyle giderilmiştir. Ancak alışverişin bitimiyle suçluluk, pişmanlık ve hayal kırıklığı yaşanmaya başlanmıştır. Bağımlılık ve kompulsif satın alma ile ilgili diğer bir husus ise serotonin ve dopamin gibi beyin kimyasallarının kompulsif satın almada rolü olduğuna ilişkin görüşlerdir. Bu kimyasalların oluşturduğu sistemler beyinde ödül sistemini düzenlemede önemlidir ve bağımlılığın temel bileşenlerini oluşturmaktadır. Kompulsif satın alma davranışında harcamanın artmasıyla yükseliş ve tolerans süreçlerinin yaşanması diğer bağımlılıklarla benzeşmekte ve ortak paydada birleşmektedir (Karim ve Chaudhri, 2012).

Kompulsif satın almanın diğer bağımlılıklarla olan ilişkisine dair yapılan çalışmalar bu alışveriş davranışını gerçekleştiren kesimin madde kötüye kullanımı ya da diğer bir deyişle madde bağımlılığı ile olan ilişkisine dikkat çekmektedir. Kompulsif satın almanın madde kullanım bozuklukları ile birliktelik gösterdiği (Black, 2007), kompulsif satın alma davranışında bulunanların daha yüksek bir madde bağımlılığı geçmişine sahip olduğunu göstermektedir (Schlosser vd., 1994; Mitchell vd., 2002).

5.9. Dikkat Eksikliği Hiperaktivite Bozukluğu (DEHB)

DEHB aşırı hareketlilik ve otokontrol bozukluğu, dikkat eksikliği, odaklanamama ve dürtüsellikle kendini gösteren davranışsal bir rahatsızlıktır (Doğangün ve Yavuz, 2011). DEHB genellikle dürtü kontrolü eksikliği ve dürtüsellik ile karakterize edildiği için bu bozukluğun kompulsif satın alma ile olan ilişkisi literatürde çalışmalara konu olmuştur.

Alan yazında bu bozuklukla karakterize edilen dürtüselliğin kompulsif satın alma davranışı üzerindeki etkisinin belirtildiği (Brook vd., 2015), kompulsif satın alma davranışı ile DEHB'nin birlikte görülme oranının ve kompulsif alıcıların DEHB düzeylerinin daha yüksek olduğunu bildiren çalışmalar mevcuttur (Black vd., 2012; Zengin Eroğlu vd., 2019).

5.10. Parkinson

Parkinson hastalığı nörolojik bir rahatsızlık olmakla birlikte, sıklıkla ileri yaşlarda görülen ve dopamin üreten beyin hücrelerinin kaybı ya da hasarına bağlı olarak gelişen bir beyin hastalığıdır (Esmer vd., 2020). Bu hastalığın tedavisinde yer alan dopaminerjik ilaçlar bir dizi kompulsif davranış riski yaratabilmektedir. Bu davranışların arasında yaygın olarak kompulsif alışveriş de bulunmaktadır. Dolayısıyla dopaminerjik tedaviden kaynaklı kompulsif satın alma gibi eğilimler bu süreçte bir yan etki olarak gelişebilmektedir (Cho vd., 2008). Weintraub ve arkadaşları (2010) Parkinson hastaları üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada bu hastaların %5,7'sinde kompulsif alışveriş davranışının mevcut olduğunu, Avila ve arkadaşları (2011) yine Parkinson hastalığında uygulanan dopamin tedavisi ile kompulsif alışverişin güçlü bir şekilde ilişkili bulunduğunu sonuçlarında belirtmiştir.

Literatür ele alınarak kompulsif satın alma davranışı ile birlikte görülen, bu satın alma davranışına eşlik eden psikoloji ve psikiyatri tabanlı rahatsızlık ve bozuklukları bu bölümde yer verildiği ve detaylandırıldığı üzere Tablo 2'deki şekliyle özetleyip görselleştirmek mümkündür.

Tablo 2. Kompulsif Satın Alma Davranışı ile Birliktelik Gösteren Rahatsızlıkların Ele Alındığı Çalışmalar

Yazar (lar)	Yıl	Eşlik Eden Rahatsızlık / Bozukluklar
Christenson vd.	1994	Anksiyete Depresyon Yeme bozukluğu OKB Dürtü kontrol bozukluğu Madde kullanım bozukluğu
Schlosser vd.	1994	Depresyon Anksiyete OKB Madde kullanım bozukluğu Yeme bozukluğu Dürtü kontrol bozukluğu (kleptomani, aralıklı patlayıcı bozukluk, patolojik kumar oynama)
McElroy vd.	1994	Anksiyete Dürtü kontrol bozukluğu Yeme bozukluğu
Lejoyeux vd.	1997	Depresyon Dürtü kontrol bozukluğu (kleptomani) Yeme bozukluğu Dürtüsellik Bağımlılık
Black vd.	1998	Depresyon Anksiyete Madde kullanım bozukluğu Yeme bozukluğu
Frost vd.	2002	Kompulsif biriktirme OKB
Lejoyeux vd.	2002	Depresyon Dürtü kontrol bozukluğu (aralıklı patlayıcı bozukluk, patolojik kumar oynama, kleptomani, piromani ve trikotillomani) Dürtüsellik
Mitchell vd.	2002	Madde kullanım bozukluğu
Mueller vd.	2007	Anksiyete Kompulsif biriktirme OKB Yeme bozukluğu
Billieux vd.	2008	Depresyon Anksiyete Dürtüsellik
Fernandez-Aranda vd.	2008	Yeme bozukluğu
Mueller vd.	2010	Depresyon
Williams ve Grisham	2012	Dürtüsellik
Black vd.	2012	Depresyon DEHB

Lawrence vd.	2014	Depresyon OKB Kompulsif biriktirme
Otero-Lopez ve Villardefrancos	2014	Depresyon Anksiyete OKB
Weinstein vd.	2015	Anksiyete OKB
Nicoli de Mattos vd.	2016	Depresyon Anksiyete Dürtü kontrol bozukluğu (aralıklı patlayıcı bozukluk, cinsel bağımlılık)
Gallagher vd.	2017	Depresyon Anksiyete Stres
Shoham vd.	2017	Kompulsif biriktirme
Moon ve Attiq	2018	Depresyon Anksiyete Stres
Zengin Eroğlu vd.	2019	DEHB Dürtüsellik Dürtü kontrol bozukluğu (aralıklı patlayıcı bozukluk, trikotillomani, patolojik kumar oynama)
Challet-Bouju vd.	2020	Dürtüsellik
Zheng vd.	2020	Stres
Brunelle ve Grossman	2022	Anksiyete Dürtüsellik
Mishra vd.	2023	Depresyon Anksiyete Stres Dürtüsellik
Traş ve Yakıcı	2023	Depresyon Anksiyete Stres
Thomas vd.	2024	Stres
Laskowski vd.	2025	Yeme bozukluğu
Tarka vd.	2025	Kompulsif biriktirme

Kaynak: Tablo yazar tarafından literatüre dayandırılarak oluşturulmuştur.

6. Kompulsif Satın Alma ile Başa Çıkma

Önceki bölümlerde ifade edildiği üzere kompulsif satın alma davranışı hem tüketici araştırmaları hem de psikiyatri bakış açısından pek çok çalışmada ele alınıp değerlendirilmiştir. Bu kontrolsüz satın alma davranışı ile başa çıkmada yer alan yaygın çözümler çoğunlukla ilaç tedavileri, bilişsel-davranış terapisi ve bireysel psikoterapi üzerine olan destekleyicilerdir. Kompulsif satın

alma üzerine yapılan psikiyatrik temelli araştırmalar sıklıkla antidepresan tedavisinin kullanıldığı bir klinik yaklaşım yürütmektedir (Lee ve Mysyk, 2004). Kompulsif satın almanın benimsenen standart bir tedavi yöntemi bulunmamakla birlikte belirtildiği üzere psikofarmakolojik tedavi ve bilişsel davranışçı terapi bu satın almada aktif olarak yürütölen, kompulsif satın alma ile baş eden bireylerin paylaşımında bulunduğu topluluklar, dernekler ya da finansal danışmanlık ve evlilik terapisi gibi uygulamalar ise umut verici yöntemler arasında görölmektedir (Black, 2007).

Kompulsif satın almanın tedavisi üzerine incelenen literatür bu satın alma davranışı için spesifik bir farmakolojik tedavi önerisinde kesin bir netliğin ve sonuçlarının bulunmadığını (Soares vd., 2016), bu tedavi yaklaşımlarını geliştirebilmek adına kompulsif satın almanın nörobiyolojisi üzerine daha detaylı çalışmaların yapılmasının gerekliliğine dikkat çekmektedir. Bilişsel-davranışçı terapinin ise bu satın alma davranışının olumsuz etkilerini azaltmada daha umut vadeden bir tedavi seçeeneği olarak göröldüğu belirtilmektedir. Bilişsel-davranışçı terapinin kompulsif satın alma üzerindeki etkisinin değerlendirildiği Mitchell ve arkadaşlarının (2006) çalışması ilk kontrollü psikoterapi çalışmasıdır ve elde edilen veriler bu terapi yönteminin kompulsif satın almanın tedavisinde oldukça etkili olabileceğini göstermektedir. Son olarak Müller ve arkadaşları (2025) kompulsif satın alma ile baş etmede başvurulacak tedavi yöntemleri konusunun tam anlamıyla kesinlik kazanmayan ve askıda kalan bir konu olarak karşımıza çıktığını, bu sonucun ise kompulsif satın alma davranışının henüz sınıflandırılması konusunda ortak bir görüş birliğine varılamaması ile açıklamaktadır.

7. Sonuç

Günümüzde postmodern düzenin bir çıktıısı olarak aşırı tüketim olgusu ile tüketim kültürünün giderek artan etkisi göz önüne alındığında kompulsif satın alma davranışının incelenmesi ile tüketimin doğası derinlemesine anlaşılabilir ve bu süreçte yeniden şekillenen tüketici karakterinin yorumlanmasında ivme kaydedilebilecektir (Dittmar, 2005). En genel tanımıyla kompulsif satın alma davranışı kontrol edilemeyen bir alışveriş dürtüsü ile şekillenen finansal, kişisel ve sosyal açıdan bireyi olumsuz yönde etkileyen aşırı harcama biçimidir. Dünya çapında yaygın görölen bu satın alma davranışı son yıllarda tüketici davranışı, psikiyatri, psikoloji, sosyoloji ve ekonomi gibi pek çok farklı alanların öznesi olarak tartışılan bir konu olarak gündeme gelmektedir.

İfade edildiği gibi araştırma sonuçları ile toplumda görölme sıklığı konusunda farklı görüşlerin olduğu yansıtılsa da kompulsif satın

alma davranışında gerçekleşen kademli bir yükselişin varlığına dikkat çekilmektedir. Kaldı ki tüketicinin materyalist tutum düzeyi, sahip olduğu aile ve arkadaş çevresi, depresyon, anksiyete, stres etkenleri, olumsuz ruh hali, düşük öz saygı, teknoloji ve dijitalleşme ile oluşan yeni dünya düzeni gibi pek çok unsur kompulsif satın alma davranışını harekete geçirerek bu alışveriş eyleminin tetiklenmesine zemin hazırlamaktadır. Literatüre bakıldığında kompulsif satın alma çoğunlukla demografik değişkenlere, psikolojik faktörlere, materyalizm, kredi kartı kullanımı, benlik saygısı gibi değişkenlere yer verilerek çalışılmıştır. Alan yazında bu satın alma davranışının çoğunlukla gençler arasında görüldüğü, kadınların sıklıkla bu alışveriş eylemini gerçekleştirdiği ve cinsiyetler arası farklılıkların bulunmadığı çalışmalara rastlanmaktadır. Tüketicinin sahip olduğu gelir düzeyi ve medeni durum gibi diğer demografik değişkenler konusunda yine görüş birliği bulunmamakla birlikte, farklı sonuçların yer aldığı çalışmalar söz konusudur. Literatür kompulsif alıcıların genellikle giysi, ayakkabı, mücevher, kozmetik ürünler, plak, CD, teknolojik ürün ve ev eşyası satın aldığı, ancak bu ürünlerin zaman içerisinde kullanılmadığını, iade ya da hediye edildiğini veya biriktirildiğini söylemektedir. Maddi değerlerin ön plana çıktığı bu satın alma davranışında materyalizm ile kompulsif satın alma arasındaki ilişkinin varlığı çalışmalarda gösterilmiş, kredi kartı kullanımının kompulsif alışverişe olan eğilimi güçlendirdiği belirtilmiştir.

Kompulsif satın alma davranışı özellikle son yıllarda tüketici davranışı alanıyla birlikte psikoloji ve psikiyatri gibi farklı alanların çalışma konusu olarak farklı perspektiflerden incelenmeye başlanmıştır. Kompulsif satın alma çeşitli psikiyatrik komorbiditelerle ilişkili olarak depresyon, anksiyete, stres ile dürtüsellik, dürtü kontrol bozuklukları, OKB, biriktirme, madde bağımlılığı, yeme bozuklukları, DEHB ve Parkinson gibi rahatsızlıklarla bir bağlantı içerisinde olabileceği üzerine pek çok araştırmada değerlendirilmiştir. Literatür bu konuda;

- Kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketicilerin daha fazla depresyon belirtilerine sahip olduğunu ve bu satın almanın telafi edici bir davranış şekli olarak olumsuz ruh halini hafifletmeye hizmet edebileceğini,
- Anksiyete ile kompulsif satın alma davranışı arasında pozitif ve güçlü bir bağın bulunduğunu, kompulsif alıcıların bu satın alma faaliyetini anksiyete düzeyini azaltmanın bir yolu olarak gördüğünü,
- Stresin kompulsif satın almayı tetikleyen önemli bir unsur olarak görüldüğü ve bu aşırı alışveriş eyleminin stresten uzaklaşabilmek adına bir başa çıkma mekanizması olarak kullanıldığını,

- Kompulsif satın almanın dürtüsellikle pozitif ve güçlü bir bağının bulunduğunu, kompulsif alıcıların daha yüksek düzeyde dürtüsellığe sahip olduğunu, aynı zamanda kompulsif tüketimde bulunan kesimin daha zayıf dürtü kontrolü sergilediğini,
- OKB'nin kompulsif satın alma davranışına eşlik ettiğini ve bu bozukluğun kompulsif satın alma için önemli bir risk faktörü olduğunu,
- Yeme bozukluğunun kompulsif satın alma davranışına eşlik eden bir rahatsızlık olarak bu bozukluğu gösteren bireylerde kompulsif satın almanın sıklıkla görüldüğünü,
- Kompulsif satın alma davranışı gösteren tüketici grubunun daha yüksek düzeyde biriktirme/istifleme davranışı sergilediğini,
- Kompulsif satın almanın bağımlılıkla ilişkilendirildiğini ve bu alışveriş faaliyetinin diğer bağımlılıklarla örtüştüğü noktaların bulunduğunu, bu noktada kompulsif satın almanın davranışsal bağımlılık olarak nitelendirilebileceğini,
- Kompulsif satın alma davranışının DEHB ile görülebildiğini ve kompulsif alıcıların DEHB seviyelerinin daha yüksek düzeyde seyrettiğini,
- Parkinson hastalığında uygulanan dopamin tedavisi ile kompulsif alışverişin bağlantısının bulunduğunu ve dopaminerjik tedaviden kaynaklı bir davranış çıktısı olarak kompulsif satın almanın görülebileceğini gerçekleştirilen çalışmalarla desteklemektedir.

Alan yazın temelinde kompulsif satın alma davranışına dair bir portre çizilmek istendiğinde bu satın almanın çok çeşitli nedenler ile ortaya çıkan, belirli amaçlara hizmet eden bir yapı sergilemekte olduğu ve kompulsif alışverişçilerin basit ve sıradan bir resme sahip olmadığı görülmektedir (Elliott, 1994). Kompulsif tüketici profili pek çok faktörden etkilenen çok daha komplike ve farklı alanlarla düğümlenmiş bir yapıyı teşkil etmektedir. Moon ve Attiq (2018) kompulsif satın alma davranışı gibi olumsuz tüketim olgularını incelemenin bu alışveriş eylemi temelinde yeni perspektifler sağlayabileceğini belirtmekte, özellikle tüketimin olumsuz yönleri üzerine yapılan araştırmaların toplum refahı ve sağlığına potansiyel olarak katkı yaratabileceğini savunmaktadır. Çalışmada da yer verildiği üzere kompulsif satın almaya eşlik eden bu bozuklukların tanınması ve tedavi edilmesi ile kompulsif satın alma davranışı ile baş etmede daha aktif ve daha başarılı tedavi sonuçlarının elde edilmesi mümkün olabilecektir (Nicoli de Mattos vd., 2016).

Çalışmada sunulduğu üzere kompulsif satın almanın maddi-manevi negatif etkileri, iflas, aile içi ve sosyal ilişkilerde bozulma, ekonomik kayıplar gibi çok yönlü etkileri bulunmaktadır. Bağımlılık başlığı altında ifade edildiği gibi kompulsif satın almanın davranışsal bağımlılık olduğu yönündeki görüşler ağır basmaktadır. Granero ve arkadaşları (2016) kompulsif satın alma davranışının yaygın görülen bir bozukluk olarak kabul edildiğini, ancak herhangi bir sınıflandırma sistemine dahil edilmeyerek kategorilendirilmesinin netlik kazanmadığını ifade etmektedir. Kompulsif satın almanın bir bozukluk ya da psikiyatrik bir rahatsızlık olarak etiketlenmesi bu satın alma davranışının tıbbi bir alana aitliğinin netleştirilmesi için bir çerçeve oluşturabilecek (Lee ve Mysyk, 2004), son yıllarda konuya dair gerçekleştirilen araştırmalardaki cesaret verici artış ile kompulsif satın alma davranışına yönelik farklı pencereler açılabilir (Müller vd., 2025).

Son olarak belirtmelidir ki, kompulsif satın alma davranışı toplumda yaygınlığı giderek artan, çok sayıda faktörün etkilemesiyle şekillenen ve disiplinler arası bir yaklaşımın geliştirilerek incelenmesi gereken çok yönlü bir olgudur. Bu noktada tüketici davranışı çatısı altında bu satın alma davranışının farklı perspektifler eşliğinde değerlendirilmesi kompulsif satın almanın çözümlenmesi temelinde önem arz etmektedir. Bu bağlamda kompulsif satın alma davranışının teorik çerçevesinin pazarlama ve tüketici davranışı alanı ile psikiyatri, psikoloji, sosyoloji, ekonomi gibi geniş bir araştırma portföyü birleşiminde bütüncül bir perspektif ile sunulması önerilmektedir.

Kaynakça

- Abramowitz, J.S., Taylor, S. & McKay, D. (2009). Obsessive-compulsive disorder. *Lancet*, 374, 491-499.
- Adamczyk, G. (2024). Pathological buying on the rise? Compensative and compulsive buying in Poland in the pre-and (post-) pandemic times. *PLoS ONE*, 19(3).
- Akagün Ergin, E. (2010). Compulsive buying behavior tendencies: The case of Turkish consumers. *African Journal of Business Management*, 4(3), 333-338.
- Alavi, S.S., Ferdosi, M., Jannatifard, F., Eslami, M., Alaghemandan, H. & Setare, M. (2012). Behavioral addiction versus substance addiction: Correspondence of psychiatric and psychological views. *International Journal of Preventive Medicine*, 3(4), 290-294.
- Armağan, E. & Temel, E. (2018). Türkiye’de online kompulsif alışveriş davranışı üzerine ampirik bir çalışma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(4), 621-653.
- Arslan, B. & Öz, A. (2016). Üniversite öğrencilerinin demografik özelliklerinin kompulsif satın almaları üzerindeki etkisinin incelenmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, 55, 341-351.
- Arya, R. (2009). The Religious Dimensions of Compulsive Buying. *Implicit Religion*, 12(2), 169-185.
- Avila, A., Cardona, X., Martin-Baranera, M., Bello, J. & Sastre F. (2011). Impulsive and compulsive behaviors in Parkinson’s disease: a one-year follow-up study. *Journal of the Neurological Sciences*, 310 (1-2), 197-201.
- Bakır, E. & Özmen, N. (2024). Üniversiteli gençlerde çevrimiçi (online) alışveriş bağımlılığı düzeyinin incelenmesi ve sosyal hizmet uygulamaları kapsamında çözüm önerileri. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 65, 91-108.
- Bal, F. & Okkay, İ. (2022). İnternet tabanlı sorunlu alışveriş davranışı: Çevrimiçi alışveriş bağımlılığı. *Bağımlılık Dergisi*, 23(1), 111-120.
- Bernard, J.E.R. (2018). Depression: a review of its definition. *MOJ Addiction Medicine Therapy*, 5(1), 6-7.
- Billieux, J., Rochat, L., Rebetez, M.M.L. & Van der Linden, M. (2008). Are all facets of impulsivity related to self-reported compulsive buying behavior? *Personality and Individual Differences*, 44, 1432-1442.
- Black, D.W., Repertinger, S., Gaffney, G.R. & Gabel, J. (1998). Family history and psychiatric comorbidity in persons with compulsive buying: preliminary findings. *American Journal of Psychiatry*, 155, 960-963.
- Black, D. W. (2007). A Review of Compulsive Buying Disorder. *World Psychiatry*, 6(1), 14-18.

- Black, D.W., Shaw, M., McCormick, B., Bayless, J.D. & Allen, J. (2012). Neuropsychological performance, impulsivity, ADHD symptoms, and novelty seeking in compulsive buying disorder. *Psychiatry Research*, 200, 581-587.
- Brook, J.S., Zhang, C., Brook, D.W. & Leukefeld, C.G. (2015). Compulsive buying: Earlier illicit drug use, impulse buying, depression, and adult ADHD symptoms. *Psychiatry Research*, 228(3), 312-317.
- Brunelle, C. & Grossman, H. (2022). Predictors of online compulsive buying: The role of personality and mindfulness. *Personality and Individual Differences*, 185(8).
- Bushra, A. & Bilal, A. (2014). The relationship of compulsive buying with consumer culture and post-purchase regret. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences (PJCSS)*, 8(3), 590-611.
- Carver, C.S., Scheier, M.F. & Weintraub, J.K. (1989). Assessing coping strategies: a theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267-83.
- Challet-Bouju, G., Mariez, J., Perrot, B., Grall-Bronnec, M., & Chauchard, E. (2020). A typology of buyers grounded in psychological risk factors for compulsive buying (impulsivity, self-esteem, and buying motives): Latent class analysis approach in a community sample. *Frontiers in Psychiatry*, 11(277).
- Cho, H., Kwan, J-H. & Seo, H-J. (2008). Compulsive shopping in Parkinson's disease - A case report. *Journal of Movement Disorders*, 1(2), 97-100.
- Christenson, G. A., Faber, R. J., de Zwaan, M., Raymond, N. C., Specker, S. M., Ekern, M. D., Mackenzie, T. B., Crosby, R. D., Crow, S. J., & Eckert, E. D. (1994). Compulsive buying: Descriptive characteristics and psychiatric comorbidity. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 55(1), 5-11.
- Claes, L., Bijttebier, P., Eynde, F.V.D., Mitchell, J.E., Faber, R., de Zwaan, M. & Mueller, A., (2010). Emotional reactivity and self-regulation in relation to compulsive buying. *Personality and Individual Differences*, 49, 526-530.
- Çetin, B., Zengin, A. Y., & Yüksel, A. (2022). Covid-19 sürecinde kompulsif satın alma ve ruhsal travma belirtilerinin değerlendirilmesi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12 (1), 413-426.
- Darrat, A.A., Darrat, M.A. & Amyx, D. (2016). How impulse buying influences compulsive buying: The central role of consumer anxiety and escapism. *Journal of Retailing and Consumer Services*, 31, 103-108.
- d'Astous, A. (1990). An inquiry into the compulsive side of "normal" consumers, *Journal of Consumer Policy*, 13(1), 15-31.
- Deniz, E. (2020). Üniversite öğrencilerinde çevrimiçi kompulsif satın alma davranışına etki eden faktörlerin yapısal eşitlik modeliyle incelenmesi. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 40, 209-226.

- Derevensky, J., Gilbeau, L., Marchica, L. & Richard, J. (2019). Behavioral addictions: Excessive gambling, gaming, internet, and smartphone use among children and adolescents. *Pediatric Clinics of North America*, 6(66), 1-26.
- DeSarbo, W.S. & Edwards, E.A. (1996). Typologies of compulsive buying behavior: A constrained clusterwise regression approach. *Journal of Consumer Psychology*, 5(3), 231-262.
- Dittmar, H. (2005). A new look at “compulsive buying”: self-discrepancies and materialistic values as predictors of compulsive buying tendency. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 24(6), 832-859.
- Dittmar, H., Long, K., & Bond, R. (2007). When a better self is only a button click away: Associations between materialistic values, emotional and identity-related buying motives, and compulsive buying tendency online. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 26(3), 334-361.
- Doğangün, B. & Yavuz, M. (2011). Dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu. *Türk Pediatri Arşivi*, 46(11), 25-28.
- Eccles, S. (2002). The lived experiences of women as addictive consumers. *Journal of Research for Consumers*, 4, 1-17.
- Edwards, E.A. (1993). Development of a new scale for measuring compulsive buying behaviour. *Financial Counseling and Planning*, 4, 67-85.
- Elliott R. (1994). Addictive consumption: Function and fragmentation in post-modernity. *Journal of Consumer Policy*, 17, 159-179.
- Esmer, S., Uçar, M.K., Çil, İ., Bozkurt, M.R. (2020). Parkinson Hastalığı Teşhisi İçin Makine Öğrenmesi Tabanlı Yeni Bir Yöntem. *Düzce Üniversitesi Bilim ve Teknoloji Dergisi*, 8, 1877-1893.
- Faber, R.J. & O'Guinn, T.C. (1992). A clinical screener for compulsive buying. *Journal of Consumer Research*, 19, 459-469.
- Faber, R. J., Christensen, G. A., de Zwaan, M. & Mitchell, J. (1995). Two forms of compulsive consumption: Comorbidity of compulsive buying and binge eating. *Journal of Consumer Research*, 22, 296-304.
- Faber, R.J. & Christenson, G.A. (1996). In the mood to buy: differences in the mood states experienced by compulsive buyers and other consumers. *Psychology and Marketing*, 13, 803-820.
- Faber, R. J. (2004). Self-control and compulsive buying. In T. Kasser & A. D. Kanner (Eds.), *Psychology and consumer culture: The struggle for a good life in a materialistic world* (pp. 169-187). American Psychological Association.
- Fernandez-Aranda, F., Pinheiro, A.P., Thornton, L.M., Berrettini, W.H., Crow, S., Fichter, M.M., Halmi, K.A., Kaplan, A.S., Keel, P., Mitchell, J., Rondo, A., Strober, M., Woodside, D.B., Kaye, W.H. & Bulik, C.M. (2008). Impulse control disorders in women with eating disorders. *Psychiatry Research*, 157(1-3), 147-157.

- Fink, G. (2016). Stress, definitions, mechanisms, and effects outlined: Lessons from anxiety. In G. Fink (Ed.), *Stress: Concepts, cognition, emotion, and behavior*; (3–11). Elsevier Academic Press.
- Frost, R. O., Steketee, G., & Williams, L. (2002). Compulsive buying, compulsive hoarding, and obsessive-compulsive disorder. *Behavior Therapy*, 33(2), 201–214.
- Gallagher, C. E., Watt, M. C., Weaver, A. D. & Murphy, K. A. (2017). “I Fear, therefore, I shop!” Exploring anxiety sensitivity in relation to compulsive buying. *Personality and Individual Differences*, 104, 37-42.
- Goodman, A. (1990). Addiction: definition and implications. *Commentary*, 85, 103-108.
- Granero, R., Fernandez-Aranda, F., Steward, T., Mestre-Bach, G., Bano, M., del Pino-Gutierrez, A., Moragas, L., Aymami, N., Gomez-Pena, M., Mallorqui-Bague, N., Tarrega, S., Menchon, J.M. & Jimenez-Murcia, S. (2016). Compulsive buying behavior: Characteristics of comorbidity with gambling disorder. *Frontiers in Psychology*, 7(625).
- Grant, J.E., Levine, L., Kim, D. & Potenza, M.N. (2005). Impulse control disorders in adult psychiatric inpatients. *Am J Psychiatry*, 162 (11), 2184-2188.
- Hague, B., Kellelt, S. & Sheeran, P. (2016). Testing the generalizability of impulse control problems in compulsive buying. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 35(4), 269-288.
- Hamilton, K. R., Mitchell, M. R., Wing, V. C., Balodis, I. M., Bickel, W. K., Fillmore, M., Lane, S. D., Lejuez, C. W., Littlefield, A. K., Luijten, M., Mathias, C. W., Mitchell, S. H., Napier, T. C., Reynolds, B., Schütz, C. G., Setlow, B., Sher, K. J., Swann, A. C., Tedford, S. E. . . . & Moeller, F. G. (2015). Choice impulsivity: Definitions, measurement issues, and clinical implications. *Personality Disorders: Theory, Research, and Treatment*, 6(2), 182–198.
- Hanley, A. & Wilhelm, M.S. (1992). Compulsive buying: An exploration into self-esteem and money attitudes. *Journal of Economic Psychology*, 13(1), 5-18.
- Harnish, R. J., Bridges, K. R., & Karelitz, J. L. (2017). Compulsive buying: Prevalence, irrational beliefs and purchasing. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 15(5), 993–1007.
- Hesse, M. (2006). What does addiction mean to me. In: *What Medicine Means To Me* (Ajai R. Singh, Shakuntala A. Singh Eds.), *MSM*, III:6, IV:1-4, 104-126.
- Islam, T., Wei, J., Sheikh, Z., Hameed, Z. & Azam, R.I. (2017). Determinants of compulsive buying behavior among young adults: The mediating role of materialism. *Journal of Adolescence*, 61, 117–130.

- Karabıyık, H. Ç., Elgün, M. N. (2022). A comparative theoretical discussion on the modern and postmodern consumer behaviors. *Optimum Ekonomi ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 9(2), 229-242.
- Karahan, M.O. & Söylemez, C. (2019). Tüketicilerin kompulsif satın alma davranışını etkileyen faktörler: Bir uygulama, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (3), 1961-1975.
- Karakaya, E. (2017). Alışveriş bağımlılığıyla ilişkili faktörler ve sonuçları: Kırıkkale ilinde gerçekleştirilen bir çalışma. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 57, 435-456.
- Karakuş, G. & Tamam, L. (2017). Kompulsif satın alma bozukluğu: yirmi yıldır tedavi edilmemiş bir olgu. *Cukurova Medical Journal*, 42(1), 172-175.
- Karim, R. & Chaudhri, P. (2012). Behavioral addictions: An overview, *Journal of Psychoactive Drugs*, 44(1), 5-17.
- Khare, A. (2013). Credit card use and compulsive buying behavior. *Journal of Global Marketing*, 26(1), 28-40.
- Kirchler, E., & Hoelzl, E. (2011). Economic and psychological determinants of consumer behavior [Editorial]. *Zeitschrift für Psychologie/Journal of Psychology*, 219(4), 195-197.
- Klein, D.A. & Walsh, B.T. (2004). Eating disorders: clinical features and pathophysiology. *Physiology & Behavior*, 81(2), 359-374.
- Koran, L.M., Faber, R.J., Aboujaoude, E., Large, M.D. & Serpe, R.T. (2006). Estimated prevalence of compulsive buying behavior in the United States. *Am J Psychiatry*, 163(10), 1806-1812.
- Korur, M. G. & Kimzan, H. S. (2016). Kompulsif satın alma eğilimi ve alışveriş sonrası pişmanlık ilişkisinde kontrolsüz kredi kartı kullanımının rolü: Avm müşterileri üzerine bir araştırma. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi*, 8(1), 43-71.
- Koul, S. & Jasrotia, S.S. (2025). How much is too much? Journey from compulsive buying to addiction of fashion products. *Social Responsibility Journal*, 10.
- Kyrios, M., Frost, R. O. & Steketee, G. (2004). Cognitions in compulsive buying and acquisition. *Cognitive Therapy and Research*, 28 (2), 241-258.
- Laskowski, N.M., Ballero Reque, C., Reiß, P., Pahlenkemper, M., Brandt, G. & Paskalis, G. (2025). Interconnected desires: A systematic review of compulsive buying-shopping disorder and its links to disordered eating and body image by gender. *Journal of Behavioral Addictions*, 14(2), 679-713.
- Lawrence, L.M., Ciorciari, J. & Kyrios, M. (2014). Relationships that compulsive buying has with addiction, obsessive-compulsiveness, hoarding, and depression. *Comprehensive Psychiatry*, 55(5), 1137-1145.

- Lee, S. & Mysyk, A. (2004). The medicalization of compulsive buying. *Social Science & Medicine*, 58(9), 1709-1718.
- Lejoyeux, M., Ades, J., Tassain, V. & Solomon, J. (1996). Phenomenology and psychopathology of uncontrolled buying. *Am J Psychiatry*, 153 (12), 1524-1529.
- Lejoyeux, M., Tassain, V., Solomon, J. & Ades, J. (1997). Study of compulsive buying in depressed patients. *Journal of Clinical Psychiatry*, 58, 169-173.
- Lejoyeux, M., Feuché, N., Loi, S., Solomon, J., & Ades, J. (1999). Study of impulse-control disorders among alcohol-dependent patients. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 60(5), 302-305.
- Lejoyeux, M., Arbaretaz, M., McLoughlin, M. & Ades, J. (2002). Impulse control disorders and depression. *Journal of Nervous and Mental Diseases*, 190(5), 310-314.
- Lejoyeux, M., Bailly, F., Moula, H., Loi, S., & Ades, J. (2005). Study of compulsive buying in patients presenting obsessive-compulsive disorder. *Comprehensive Psychiatry*, 46(2), 105-110.
- Lejoyeux, M., Mathieu, K., Embouazza, H., Huet, F. & Lequen, V. (2007). Prevalence of compulsive buying among customers of A Parisian general store. *Comprehensive Psychiatry*, 48(1), 42-46.
- Lejoyeux, M. & Weinstein, A. (2010). Compulsive buying. *The American Journal of Drug and Alcohol Abuse*, 36(5), 248-253.
- Lejoyeux, M. & Weinstein, A. (2013). Shopping addiction. In *Principles of Addiction: Comprehensive Addictive Behaviors and Disorders*, 1, 847-853.
- Maraz, A., Griffiths, M.D. & Demetrovics, Z. (2016). The prevalence of compulsive buying: a meta-analysis. *Addiction*. 111(3), 408-419.
- Maraz, A. & Yi, S. (2022). Compulsive buying gradually increased during the first six months of the Covid-19 outbreak. *Journal of Behavioral Addictions*, 11(1), 88-101.
- McElroy, S. L., Keck, P. E., Pope, H. G., Smith, J. M. R., & Strakowski, S. M. (1994). Compulsive buying: A report of 20 cases. *The Journal of Clinical Psychiatry*, 55(6), 242-248.
- Mishra, S., Singh, A., Kar, S.K. & Ganesan, S. (2023). Compulsive buying behavior and its association with emotional distress, depression, and impulsivity in general population: an online survey. *CNS Spectrums*, 28(5), 592-596.
- Mitchell, J.E., Redlin, J., Wonderlich, S., Crosby, R., Faber, R., Miltenberger, R., Smyth, J., Stickney, M., Gosnell, B., Burgard, M. & Lancaster, K. (2002). The relationship between compulsive buying and eating disorders. *International Journal of Eating Disorders*, 32(1),107-111.

- Mitchell, J.E., Burgard, M., Faber, R., Crosby, R.D. & de Zwaan, M. (2006). Cognitive behavioral therapy for compulsive buying disorder. *Behaviour Research and Therapy*, 44(12), 1859-1865.
- Moon, M.A., Rasool, H. & Attiq, S. (2015). An analysis of compulsive buying behavior: Questioning the role of marketing campaigns. *Journal of Marketing and Consumer Research*, 16, 97-101.
- Moon, M. A. & Attiq, S. (2018). Compulsive buying behavior: Antecedents, consequences and prevalence in shopping mall consumers of an emerging economy. *Pakistan Journal of Commerce and Social Sciences*, 12 (2), 548-570.
- Möllenkamp, M., de Zwaan, M. & Müller, A. (2015). Hoarding with and without excessive buying: results of a pilot study. *Psychopathology*, 48(1), 56-59.
- Mueller, A., Mueller, U., Albert, P., Mertens, C., Silbermann, A., Mitchell, J. E. & de Zwaan, M. (2007). Hoarding in a compulsive buying sample. *Behaviour Research and Therapy*, 45(11), 2754– 2763.
- Mueller, A., Mitchell, J.E., Crosby, R.D., Gefeller, O., Faber, R.J., Martin, A., Bleich, S., Glaesmer, H., Exner, C. & de Zwaan, M., (2010). Estimated prevalence of compulsive buying in Germany and its association with sociodemographic characteristics and depressive symptoms. *Psychiatry Research*, 180, 137-142.
- Mueller, A., Mitchell, J. E., Peterson, L. A., Faber, R. J., Steffen, K. J., Crosby, R. D. & Claes, L. (2011). Depression, materialism, and excessive internet use in relation to compulsive buying. *Comprehensive Psychiatry*, 52(4), 420-424.
- Mulyono, K.B. & Rusdarti, R. (2020). How psychological factors boost compulsive buying behavior in digital era: A case study of Indonesian students. *International Journal of Social Economics*, 47(3), 334-349.
- Murali, V., Ray, R. & Shaffiullha, M. (2012). Shopping addiction. *Advances in Psychiatric Treatment*, 18, 263–269.
- Müller, A., Laskowski, N.M., Wegmann, E., Steins-Loeber, S. & Brand, M. (2021). Problematic online buying-shopping: Is it time to considering the concept of an online subtype of compulsive buying-shopping disorder or a specific internet-use disorder?. *Current Addiction Reports*, 8, 494–499.
- Müller, A., Joshi, M. & Thomas, T. A. (2022). Excessive shopping on the internet: recent trends in compulsive buying-shopping disorder. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 44, 101-116.
- Müller, A., Joshi, M., Kessling, A., Erdal, N., Tilk, K., Merz, C.J., Wolf, O.T., Wegmann, E. & Brand, M. (2025). Effects of acute stress on cue reacti-

- vity and implicit cognitions in online compulsive buying-shopping disorder. *Journal of Behavioral Addictions*, 14(1), 534-547.
- Neuner, M., Raab, G. & Reisch, L.A. (2005). Compulsive buying in maturing consumer societies: An empirical re-inquiry, *Journal of Economic Psychology*, 26, 509-522.
- Nicoli de Mattos, C., Kim, H.S., Requiaio, M.G., Marasaldi, R.F., Filomensky, T.Z., Hodgins, D.C. & Tavares, H. (2016). Gender differences in compulsive buying disorder: Assessment of demographic and psychiatric co-morbidities. *PLoS ONE*, 11(12), 1-11.
- O'Guinn, T. C. & Faber, R. J. (1989). Compulsive Buying: A Phenomenological Exploration. *Journal of Consumer Research*, 16 (2), 147-157.
- Otero-Lopez, J. M., & Villardefrancos, E. (2014). Prevalence, socio demographic factors, psychological distress, and coping strategies related to compulsive buying: a cross sectional study in Galicia, Spain. *BMC Psychiatry*, 14(101).
- Özbolet, A. (2012). Postmodern perspektifte tüketimin toplumsal anlamına sosyolojik bir yaklaşım. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(1), 117-129.
- Özhan, Ş. & Akkaya, D. T. (2018). Kişilik özelliklerinin kompulsif satın alma eğilimi üzerindeki etkisi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(4), 101-116.
- Özsoy, S. (2025). Postmodern tüketim kültüründe reklamların gösterişçi tüketim yönelimindeki rolü. *International Journal of Social and Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 12(115), 105-111.
- Pandey, S. K. (2016). The effect of deals and moods on compulsive buying: A Study on young Indian Consumers. *Global Business Review*, 17 (2), 438-449.
- Park, T. Y., Cho, S. H. & Seo, J. H. (2006). A compulsive buying case: A qualitative analysis by the grounded theory method. *Contemporary Family Therapy*, 28(2), 239-249.
- Perchla-Wlosik, A. (2024). Pleasure, impulse, compulsion, and rationality in the behavior of young consumers in the context of contemporary challenges and current events. *Ekonomia*. 29(4), 57-67.
- Perrotta G. (2019). Anxiety disorders: definitions, contexts, neural correlates and strategic therapy. *Jacobs Journal of Neurology and Neuroscience*, 6(1), 1-15.
- Phau, I. & Woo, C. (2008). Understanding compulsive buying tendencies among young Australians. *Marketing Intelligence & Planning*, 26(5), 441-458.
- Rachubinska, K., Cybulska, A. M., Szylińska, A., Kupcewicz, E., Cwiek, D., Walaszek, I., & Grochans, E. (2024). Psychosocial functioning of indivi-

- duals at risk of developing compulsive buying disorder. *Journal of Clinical Medicine*, 13(5), 1-14.
- Rindfleisch, A., Burroughs, J. & E., Denton, F. (1997). Family structure, materialism, and compulsive consumption. *Journal of Consumer Research*, 312-325.
- Roberts, J. A., & Jones, E. (2001). Money attitudes, credit card use, and compulsive buying among American college students. *Journal of Consumer Affairs*, 35(2), 213-240.
- Roberts, J. A., Manolis, C., & Tanner, J. F. (J.), Jr. (2008). Interpersonal influence and adolescent materialism and compulsive buying. *Social Influence*, 3(2), 114-131.
- Roberts, J.A., & Roberts, C.R. (2012). Stress, gender and compulsive buying among early adolescents. *Young Consumers*, 13(2), 113-123.
- Roberts, J.A., Pullig, C. & David, M. (2019). Family conflict and adolescent compulsive buying behavior. *Young Consumers*, 20(3), 208-218.
- Schlosser, S., Black, D. W., Repertinger, S., & Freet, D. (1994). Compulsive buying: Demography, phenomenology, and comorbidity in 46 subjects. *General Hospital Psychiatry*, 16(3), 205-212.
- Shoham, A., Gavish, Y. & Akron, S. (2017). Hoarding and frugality tendencies and their impact on consumer behaviors. *Journal of International Consumer Marketing*, 29(4), 208-222.
- Soares, C., Fernandes, N. & Morgado, P. (2016). A Review of pharmacologic treatment for compulsive buying disorder. *CNS Drugs*, 30(4), 281-291.
- Sohn, S.H., & Choi, Y.J. (2014). Phases of shopping addiction evidenced by experiences of compulsive buyers. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 12(3), 243-254.
- Tarka, P., Harnish, R. & Babaev, J. (2025). Embracing hedonism while being young: The effects of compulsive buying, compulsive hoarding, and spendthriftiness. *Psychology & Marketing*, 42, 1892-1931.
- Thomas, T.A., Schmid, A.M., Kessler, A., Wolf, O.T., Brand, M., Steins-Loeber, S. & Müller A. (2024). Stress and compulsive buying-shopping disorder: A scoping review. *Comprehensive Psychiatry*, 132, 1-16.
- Traş, Z. & Yakıcı, H.B. (2023). Kompulsif çevrimiçi satın alma davranışı ile depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişkinin incelenmesi, *Bağımlılık Dergisi*, 24(3), 316-324.
- Türk, Z. (2018). Kompulsif satın alma davranışının demografik özelliklere göre değerlendirilmesi: Görgül bir araştırma, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 10 (4), 1198-1216.

- Unger, A. & Raab, G. (2015). The dark side of globalization and consumption: How similar are Chinese and German consumers toward their proneness to compulsive buying?. *Journal of Asia-Pacific Business*, 16, 4-20.
- Valence, G., d'Astous, A. & Fortier, L. (1988). Compulsive buying: Concept and measurement. *Journal of Consumer Policy*, 11(4), 419-433.
- Varveri, L., Novara, C., Petralia, V., Romano, F. and Lavanco, G. (2014). Compulsive buying and elderly men: Depression, coping strategies and social support. *European Scientific Journal*, 2, 147-157.
- Veludo-de-Oliveira, T. M., Falciano, M. A., & Perito, R. V. B. (2014). Effects of credit card usage on Young Brazilians' compulsive buying. *Young Consumers*, 15(2), 111-124.
- Weinstein, A., Mezig, H., Mizrachi, S. & Lejoyeux, M. (2015). A study investigating the association between compulsive buying with measures of anxiety and obsessive-compulsive behavior among internet shoppers. *Comprehensive Psychiatry*, 57, 46-50.
- Weinstein, A., Maraz, A., Griffiths, M. D., Lejoyeux, M. & Demetrovics, Z. (2016). Compulsive buying—Features and characteristics of addiction. *Neuropathology of Drug Addictions and Substance Misuse* (s. 993-1007) içinde. Cambridge: Academic Press.
- Weintraub, D., Koester, J., Potenza, M.N., Siderowf, A.D., Stacy, M., Voon, V., Whetteckey, J., Wunderlich, G.R. & Lang, A.E. (2010). Impulse control disorders in Parkinson disease: a cross-sectional study of 3090 patients. *Arch Neurol.*, 67(5), 589-595.
- Williams, A. D. & Grisham, J. R. (2012). Impulsivity, emotion regulation, and mindful attentional focus in compulsive buying. *Cognitive Therapy and Research*, 36(5), 451-457.
- Woicik, P.A., Stewart, S.H., Pihl, R.O. & Conrod, P.J. (2009). The substance use risk profile scale: A scale measuring traits linked to reinforcement-specific substance use profiles. *Addictive Behaviors*, 34(12),1042-1055.
- Workman, L., & Paper, D. (2010). Compulsive buying: A theoretical framework. *The Journal of Business Inquiry*, 9(1), 89-126.
- Zalega, T. (2020). Oniomania in the purchasing behaviour of young Polish consumers—an economic approach. *Social Inequalities and Economic Growth*, (62), 18-46.
- Zengin Eroğlu, M., Demirkol, M.E., Tamam, L. & Gelegen, V. (2019). Kompulsif satın alma bozukluğu ve dikkat eksikliği hiperaktivite bozukluğu ilişkisi. *Çukurova Medical Journal*, 44(4), 1371-1378.
- Zheng, Y., Yang, X., Liu, Q., Chu, X., Huang, Q., & Zhou, Z. (2020). Perceived stress and online compulsive buying among women: a moderated mediation model. *Computers in Human Behavior*, 103, 13-20.